

Uchwała Nr XIII/147/15
Rady Gminy Biskupiec
z dnia 26 listopada 2015r.

w sprawie: zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości na lata 2015-2020 dla
miejscowości Wardęgowo

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 i 6a ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Jednolity tekst: Dz. U. z 2015r. poz. 1515) Rada Gminy Biskupiec uchwała co następuje:

§ 1. Zatwierdza się Plan Odnowy Miejscowości na lata 2015-2020 dla miejscowości:

- Wardęgowo – w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Tępowka
Barbara Tęgowska

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XIII/147/15
Rady Gminy Biskupiec z dnia 26.11.2015r.

Plan Odnowy Miejscowości Wardęgowo w Gminie Biskupiec na lata 2015-2020

Przewodnicząca Rady Gminy

Jełowicka

Barbara Jełowicka

Wstęp.....	3
1.2 Rys historyczny	5
1.3 Demografia i bezrobocie	8
2. Inwentaryzacja zasobów.....	10
2.1. Zasoby przyrodnicze	10
2.3 Obiekty i tereny.....	15
2.4 Infrastruktura społeczna	16
2.5. Infrastruktura techniczna.....	16
2.6. Gospodarka i rolnictwo	17
2.7. Kapitał społeczny i ludzki	18
3. Ocena mocnych i słabych stron miejscowości - analiza SWOT	19
4. Opis planowanych zadań i przedsięwzięć	21

Wstęp

Plan Odnowy Miejscowości Wardęgowo jest dokumentem planistycznym o charakterze operacyjnym, który opisuje planowane przedsięwzięcia samorządu gminnego oraz mieszkańców miejscowości na lata 2015-2020 współfinansowane ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Plan został poddany konsultacjom społecznym poprzez przedstawienie go do zaopiniowania i zatwierdzenia Radzie Sołeckiej. Dokument został wdrożony Uchwałą Rady Gminy Biskupiec.

W szczególności Plan Odnowy Miejscowości jest dokumentem stanowiącym załącznik do wniosku aplikacyjnego o dofinansowanie inwestycji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Plan Odnowy Miejscowości obejmuje w szczególności charakterystykę miejscowości, inwentaryzację zasobów, analizę mocnych i słabych stron i perspektywę rozwoju oraz opis planowanych przedsięwzięć. Plan będzie aktualizowany i rozszerzany o zapisy dotyczące inwestycji, dla których gmina będzie starała się o środki w ramach PROW.

1. Charakterystyka miejscowości

1.1 Położenie miejscowości, przynależność administracyjna, powierzchnia

Wardęgowo – wieś w Polsce położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie nowomiejskim, w gminie Biskupiec. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa toruńskiego.

INFORMACJE O SOŁECTWIE

Wardęgowo

Gmina – Biskupiec

Powiat – Nowomiejski

Sołtys – Kazimierz Śliwiński

Główne zadania Rady Sołeckiej:

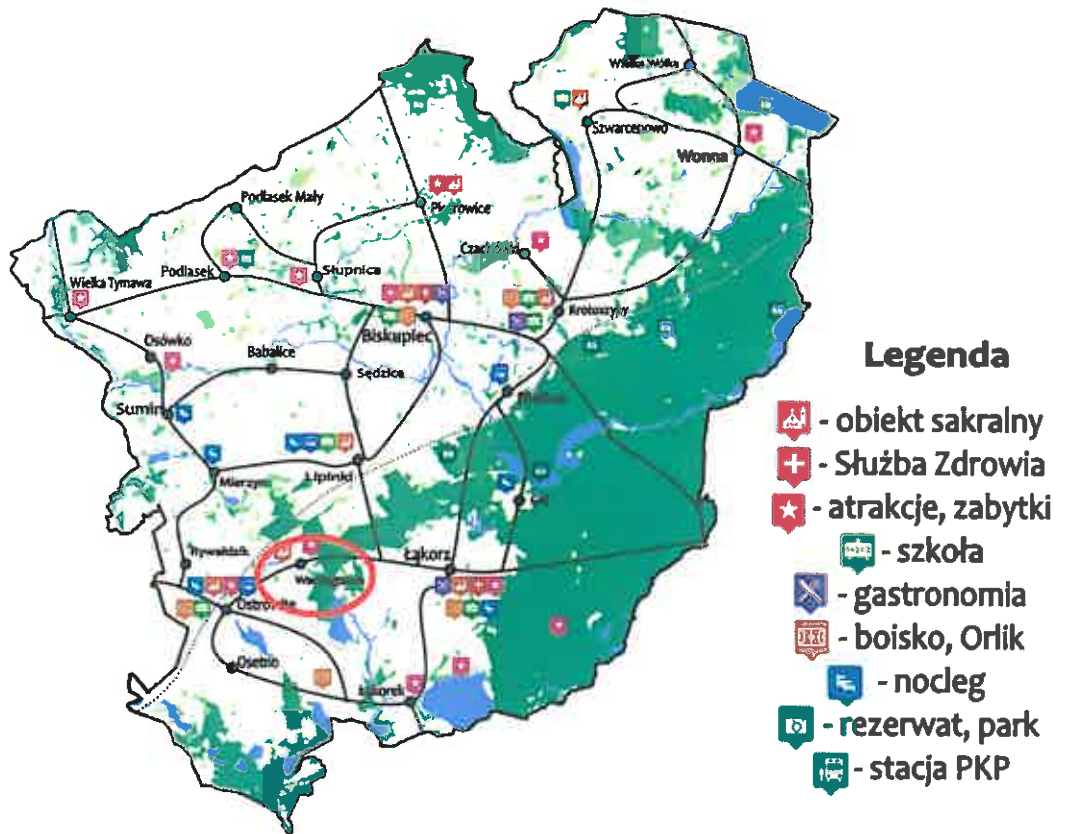
- Współpraca i uaktywnianie mieszkańców,
- Integracja społeczności lokalnej
- Organizowanie spotkań plenerowych,
- Dbanie o funkcjonowanie świetlicy wiejskiej,
- Podnoszenie atrakcyjności wsi,
- Systematyczne budowanie zasobów własnych,
- Wzbogacanie życia kulturalnego na wsi,
- Podejmowanie wszelkich działań dla poprawy warunków życia i pracy mieszkańców wsi przy uzyskaniu ich poparcia i wykorzystania potencjału ludzkiego.

GMINA BISKUPIEC NA TLE POWIATU NOWOMIEJSKIEGO

Źródło: www.polskiegminy.pl

POŁOŻENIE MIEJSCOWOŚCI SĘDZICE W GMINIE BISKUPIEC

Obszar gminy Biskupiec zajmuje powierzchnię 241,3 km². Teren położony jest w obrębie południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego i należy do powiatu nowomiejskiego. Ziemia Nowomiejska bywa nazywana „Bramą Mazur”, bo położona jest w obszarze Pojezierza Brodnickiego leżącego na granicy województwa kujawsko – pomorskiego, w miejscu geograficznie leżącym na granicy Mazur. Siedziba Urzędu Gminy mieści się w Biskupcu. W jej obszarze znajduje się 25 sołectw i 27 miejscowości. Teren graniczy z czterema innymi gminami województwa warmińsko-mazurskiego: Kisielicami, Iławą, Nowym Miastem Lubawskim oraz Kurzętnikiem oraz gminami województwa kujawsko-pomorskiego: Łasinem, Świeciem nad Osą, Jabłonowem i Zbiczmem.

Zasięg regionu w obrębie Polski

	Megaregion	Pozaalpejska Europa Środkowa
	Prowincja	Niż Środkowoeuropejski
	Podprowincja	Pojezierza Południowobałtyckie
	Makroregion	Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie
	Mezoregion	Pojezierze Brodnickie
	Zajmowane jednostki administracyjne	Polska: - województwo kujawsko-pomorskie, - województwo warmińsko-mazurskie

Źródło: www.pl.wikipedia.org

Pojezierze Brodnickie – mezoregion fizycznogeograficzny (pojezierze) położony w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Od północy i wschodu graniczy z powiatami: nowomiejskim i działdowskim (województwo warmińsko-mazurskie), a od południowego wschodu z powiatem żuromińskim (województwo mazowieckie), od południa z powiatem rypińskim, od południowego zachodu z powiatem golubsko-dobrzyńskim, od zachodu z wąbrzeskim, a od północnego zachodu z grudziądzkim. Rozciąga się w dorzeczu Wisły i jej prawobrzeżnych dopływów Skrwy, Drwęcy i Osy. Osią hydrograficzną obszaru jest Drwęca – najdłuższy prawobrzeżny dopływ dolnej Wisły.

1.2 Rys historyczny

Do II wojny światowej Wardęgowo składało się z dwóch miejscowości: Wardęgowa oraz Wardęgówka. Po wojnie obie miejscowości połączono administracyjnie.

HISTORIA KAPLICY

Kaplica widok od strony drogi – zdjęcie grupa projektowa

Kaplica pw. Niepokalanego Serca Maryi Panny w Wardęgowie – Sanktuarium Matki Boskiej Wardęgowskiej. Kult Maryi Panny w Wardęgowskiej związany jest z wydarzeniami z 1719 r., kiedy to w miejscu obecnej kaplicy, na skraju wsi Wardęgowo, matemu chłopcowi wypasującemu bydło objawiła się Matka Boska. Podobno jeden z wołów przeraźliwie ryczał, chłopiec podbiegł do niego i zauważył namalowany na blasze obraz Matki Bożej. Na wieść o objawieniu zaczęły przybywać do wioski liczne rzesze pielgrzymów celu zbadania niezwykłości zdarzeń ówczesny biskup chełmiński Jan Kazimierz Bokum 11 III 1720 r. delegował do Wardęgowa specjalną komisję, kierowaną przez dziekana nowomiejskiego ks. Jana Ewartowskiego. Na miejscu rzekomego objawienia stwierdzono obecność wiernych odprowadzających nabożeństwa do Matki Boskiej. Komisja przesłuchała osiem osób, w tym chłopca, który był naocznym świadkiem objawienia. Zgromadzone fakty były niewystarczające, aby przekonać ja o prawdziwości objawienia. Protokół w tej sprawie przekazano biskupowi. Zakazano gromadzenia się ludziom na nabożeństwa, a kaplice zamknięto i opieczętowano. pielgrzymi gromadzili się jednak w dalszym ciągu. Przybywali tu częstokroć z całymi rodzinami, aby wyłagać Matkę Bożą o potrzebne im łaski, ofiarować swoje dzieci, prosić o pomyślność w życiu, zaczerpnąć wody z pobliskiej studzienki.

Do 1816r. stała w tym miejscu kaplica drewniana, wystawiona prawdopodobnie z inicjatywy i fundacji Sampławskich – właścicieli Wardęgowa. W 1860r. kaplica chyliła się ku upadkowi. Rząd pruski nie pozwolił na budowę nowej. Z tego względu dokonano jedynie renowacji dotychczasowej, opisując ją wiązaniem belkowym, które wypełniono cegłą (mur pruski). Kaplica ta mogła pomieścić około 30 osób. W ołtarzu ustawiono drewnianą figurkę Matki Bożej z Dzieciątkiem w koronach. Matka trzyma Dzieciątko z prawej strony, berło w lewej ręce, stoi na kuli i depcze głową węża. Pochodzenie figury nie jest znane.

Słynąca z cudów figura wardęgowska – zdjęcie parafia w Ostrowitem

W listopadzie 1939 r. hitlerowcy spalili kaplicę, wcześniej jednak figurę Matki Bożej zdołano przenieść do kościoła w Ostrowitem, dzięki czemu ocalała.

W 1946 r. na gruzach spalonej kaplicy zbudowano nowa, murowaną(13*7m), nadając jej tytuł Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny. W latach 1960-1965 sflacono należności Państwowemu Funduszowi Ziemi za nabytą działkę wokół kaplicy(1,5 ha). Grunt stał się własnością parafii Ostrowite. W kolejnych latach w kaplicy założono instalację elektryczną i odnowiono wnętrze. W 1968 r. poddano konserwacji i połączano figurę Matki Bożej Wardęgowskiej, którą umieszczono w ołtarzu kaplicy, popularność kultu zaczęła wzrastać. Tradycyjne na uroczystości odpustowe do kaplicy przybywało od 3 do 5 tys. Pielgrzymów. Centralne uroczystości obchodzone są w drugi i trzeci dzień Zielonych Świąt. W 1969 r., z okazji dorocznego odpustu, odbyły się uroczystości 250-lecia objawienia Matki Bożej w Wardęgowie, z udziałem ks. Biskupa Kazimierza Józefa Kowalskiego, ordynariusza diecezji, wielu kapłanów oraz kilku tysięcy pielgrzymów.

Po II Soborze Watykańskim uroczystości odpustowe obchodzone są w pierwszy dzień Zielonych Świąt. Centrale uroczystości Matki kościoła połączone są z odpustem Matki Bożej Wardęgowskiej. Większość przybywających pielgrzymów pochodzi z dekanatu radzyńskiego, Wielu jednak przyjeżdża z odległych miejscowości. Tradycje w odpuście uczestniczą pielgrzymki z Brodnicy (około 150 osób).

Msze św. w kaplicy odprawione są w każdą niedzielę i święta. Odbywają się tutaj również nabożeństwa majowe i różańcowe.

1.3 Demografia i bezrobocie

Obecnie Wardęgowo zamieszkuje 135 mieszkańców, w tym 54 osób w wieku przedprodukcyjnym (0-19 lat), 148 osoby w wieku produkcyjnym (20-60/65 lat) i 29 osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60/65 lat).

miejscowość	kobiety w wieku			mężczyźni w wieku		
	powyżej 60 lat	20-60 lat	0-19 lat	powyżej 65 lat	20-65 lat	0-19 lat
Wardęgowo	19	33	19	9	44	11

Źródło: Urząd Gminy

Istotną dla prognoz demograficznych grupę wiekową mieszkańców stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym. Osoby w tej grupie wiekowej stanowiąc będą w przyszłości o możliwościach rozwojowych danego obszaru. To one w przyszłości stworzą szkielet rynku pracy. Od liczby ludności w tym wieku zależy również wielkość bazy oświatowej w gminie. Dotyczy to w przypadku gminy szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego.

Liczba ludności w miejscowości Wardęgowo

na tle pozostałych miejscowości w latach 2010-2014

Miejscowość	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Biskupiec	1942	1927	1929	1929	1922
Bielice	772	770	767	766	765
Babalice	80	82	83	83	84
Fitowo	97	99	99	102	96
Czachówki	315	312	307	300	296
Gaj	92	93	93	94	97
Krotoszyny	720	712	720	717	715
Lipinki	692	692	703	693	690
Łąkorz	820	813	803	787	780
Łąkorek	167	166	164	168	165
Ostrowite	511	506	502	498	489
Mierzyn	150	142	143	141	148

Osetno	231	218	215	212	210
Osówko	110	111	112	114	106
Podlasek Duży	254	252	249	249	254
Podlasek Mały	39	41	41	40	41
Piotrowice Duże	569	572	567	574	571
Piotrowice Małe	104	106	105	98	98
Rywałdzik	205	201	193	193	186
Sędzice	230	232	228	234	231
Słupnica	341	338	339	329	329
Sumin	174	174	177	178	181
Szwarcenowo	543	554	556	558	558
Wielka Tymawa	232	236	240	241	236
Wardegowo	127	132	132	133	135
Wonna	299	301	294	291	285
Wielka Wólka	121	121	118	120	120

Źródło: Referat ewidencji ludności Urzędu Gminy Biskupiec

W przeciągu ostatnich lat liczba bezrobotnych w Gminie Biskupiec maleje znacząco, w 2014 jest niższa niż w samym powiecie nowomiejskim.

Bezrobocie w Gminie Biskupiec w latach 2013-2014

Jednostka miary		2013	2014
BEZROBOCIE REJESTROWANE			
Bezrobotni zarejestrowani wg płci			
ogółem	osoba	1086	897
mężczyźni	osoba	449	347
kobiety	osoba	637	550
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci			
ogółem	%	18,1	14,9

mężczyźni	%	13,6	10,5
kobiety	%	23,6	20,3
PRACUJĄCY WEDŁUG INNEGO PODZIAŁU NIŻ PKD			
Pracujący wg płci			
ogółem	osoba	825	826
mężczyźni	osoba	462	445
kobiety	osoba	363	381
Pracujący na 1000 ludności			
ogółem	osoba	86	87

Źródło: GUS

Stopa bezrobocia w latach 2013-2014 w %

Stan na:	2013	2014
gmina Biskupiec	18,1	14,9
powiat nowomiejski	23,6	19,8
woj. warmińsko-mazurskie	21,6	18,9
Polska	13,4	11,5

Źródło: GUS

2. Inwentaryzacja zasobów

2.1. Zasoby przyrodnicze

Rzeźba terenu

Krajobraz terenu gminy został w głównej mierze ukształtowany przez lodowiec podczas ostatniego zlodowacenia. Jest on mocno zróżnicowany dzięki występowaniu kilku rodzajów form. Najszerzej występuje tzw. wysoczyzna morenowa typu falistego - w północnej i środkowej części gminy (szeroki pas od jeziora Karaś do jeziora Prątnia). Kolejne formy, wzgórza i pagórki morenowe, występują w ciągach m. in. między Wonną i Szwarcenowem, Słupnicą i Wielką Tymawą, Lipinkami i Rywałdzikiem. Wysokości względne wzgórz wynoszą na ogół do 10 m, maksymalnie do 20 m (w okolicach Lipinek). Na terenie gminy występują również tzw. ozy i kemy - pierwsze w okolicach Mierzyna, na zachód od

Sumina oraz na północ od Wielkiej Tymawy, drugie w rejonie Sumina, Łąkorka, Wonny i Szwarcenowa. Południową i południowo-wschodnią część gminy zajmuje tzw. równina sandrowa. Licznie reprezentowane są w krajobrazie rynny, ułożone w większości południkowo (wiele jezior rynnowych). Równoleżnikowo natomiast ułożone są rzeki: Gać, Osa, Młynówka i Struga Łaki. Najwyższy punkt na terenie gminy- Góra Szwedzka, ma wysokość 121,3m n.p.m. (położona jest pomiędzy Szwarcenowem a Wonną), najniżej położony - o wysokości ok. 62 m n.p.m. znajduje się w dolinie Osy u jej ujścia do jeziora Płowęż.

Zasoby leśne

Lasy zajmujące 6311 ha, w czym 5776 ha to lasy państwowe, 528 ha -prywatne, a 7 ha – komunalne. W całości stanowią około 26% powierzchni gminy (dla porównania, średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 29%). Większość z nich skupiona jest we wschodniej części gminy. Dominującym gatunkiem drzewostanu jest sosna, pozostałe gatunki o następnym w kolejności częstotliwości występowania to brzoza i olsza. Średni wiek drzewostanu wynosi: dla lasów państwowych 60 lat, lasów prywatnych 30 lat, lasów komunalnych 50 lat (na podstawie danych z Urzędu Gminy). Ilość pozyskanego drewna szacuje się na około 20 tys. m³ rocznie. Roczna produkcja tarcicy wynosi około 25 tys. m rocznie - dane dotyczą tartaku w miejscowości Krotoszyny (jedyne tartak na terenie gminy - dane za rok 1999)².

Zasoby wodne

Na terenie gminy znajduje się wiele jezior o małej powierzchni - poniżej 1 ha. Są to na ogół tzw. oczka, i często występują w skupiskach. Jezior o powierzchni powyżej 1 ha naliczono 31, z czego największe przedstawia tabela 11. Kilka z większych jezior tylko częściowo leży w granicach gminy - pozostała część przynależy do gmin sąsiednich. Kolejne jeziora: Trupel (o powierzchni 278,4 ha), Dłużek i Wielkie Partęczyny przylegają do granic gminy, jednak w całości leżą na terenie sąsiednich gmin. Przez teren gminy przepływa kilka rzek. Największą z nich jest Osa, której dorzecze obejmuje zdecydowaną większość obszaru. Rzeka przepływa przez graniczące z gminą jezioro Trupel - i już na terenie gminy wypływa z południowej odnogi jeziora, zmierzając następnie w kierunku południowo-zachodnim, aby z kolei wpłynąć do jeziora Płowęż - położonego na terenie gmin Jabłonowo Pomorskie i Świecie nad Osą. łączna długość Osy wynosi 103 km - z czego 22 km na terenie gminy Biskupiec¹.

Mniejsze ciek, będące dopływami Osy, to:

- Młynówka (Struga Piotrowicka) - wypływająca również z jeziora Trupel i wpadająca do Osy w okolicy Babalic Małych - jej długość wynosi ok. 8,4 km,
- Babka - o długości 3,5 km, stanowiąca w części biegu zachodnią granicę gminy,
- Gać - wypływająca z jez. Karaś - o długości 7,5 km,
- Struga Łaki - wypływająca z jez. Lekarty, na swoim 11,5 km biegu przepływająca m. in. przez jeziora: Kakaj, Dębno, Wielki Staw.

Będąc dopływem Drwęcy rzeka Skarlanka przepływa w południowo-wschodniej części gminy i stanowi granicę z gminą Kurzętnik. Wypływa ona z jeziora Skarlińskiego, a następnie wpada do jez. Wielkie Partęczyny. Skarlanka i Drwęca są rzekami chętnie odwiedzanymi przez kajakarzy. Obie rzeki pięknie meandrują w urokliwym krajobrazie.

---

¹ Strategia rozwoju gminy Biskupiec, s. 4-5.

Ochrona przyrody

Na terenie gminy znajdują się cztery rezerваты przyrody: „Jezioro Karaś”, „Kociołek”, „Łabędź” i „Uroczysko Piotrowice”². Jezioro Karaś objęte jest ochroną Natura 2000. Ponadto część gminy objęta jest Brodnickim Parkiem Krajobrazowym oraz dwoma obszarami chronionego krajobrazu: OCHK Jeziora Goryńskiego i Skarlińskim OCHK. Ponadto wyróżnia się dwa zespoły przyrodniczo-krajobrazowe:

- Oz Tymawski, (symbol 1ZP),
- Las Słupnicki, (symbol 2ZP).

Ustanowione rozporządzeniem Nr 8/98 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 maja 1998r. w sprawie uznania za zespoły przyrodniczo – krajobrazowe obszarów na terenie Nadleśnictwa Jamy (Dz. Urz. Woj. Toruńskiego Nr 16, poz. 36).

Cały teren Gminy Biskupiec jak i województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. Celem jego istnienia jest promowanie rozwoju proekologicznego, utrzymanie zrównoważonych struktur przestrzennych dla zapewnienia wysokiego standardu środowiska przyrodniczego. Obszar objęty jest porozumieniem działań na rzecz ekorozwoju Zielone Płuca Polski. Zajmuje obecnie 63 235 km², co stanowi około 20,0 % powierzchni kraju, a zamieszkuje go prawie 4.0 mln osób, co stanowi 9,7 % ludności kraju. Położony jest w północno-wschodniej jego części, obejmując województwa warmińsko-mazurskie i podlaskie oraz części województw: mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego i pomorskiego. Podstawą delimitacji obszaru były jedne z najcenniejszych w kraju i Europie systemy ekologiczne. Ze względu na pragmatykę realizacji wspólnych przedsięwzięć, umowną granicę zewnętrzną stanowią granice administracyjne gmin.

Obszar Zielonych Płuc Polskich

Źródło : www.fzpp.pl

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, część 1, s. 18-19

2.2 Dziedzictwo kulturowe

Kaplica murowana z cegły, na kamiennej podmurówce, otynkowana. Prostokątny korpus z pseudotranseptem i półkoliście zamkniętym prezbiterium. Od frontu do korpusu przylega kruchta wejściowa. Ściany boczne korpusu – trójosiowe, w transepcie dwuosiowe. Osie wyznaczone przez otwory okienne zamknięte półkoliście. Kaplica kryta dachem dwuspadowym osobnym dla korpusu, transeptu i kruchty (dachówka karpiówka ułożona w koronkę). Wnętrze kaplicy nakryte stropem płaskim. Wyposażenie kaplicy współczesne.

Kaplica widok od strony drogi, zbliżenie – zdjęcie grupa projektowa

Zabytki przemieszczone: w Muzeum Diecezjalnym w Pelplinie znajduje się barokowa, XVII – wieczna główka aniołka, cztery późnobarokowe aniołki i figura Chrystusa z 1. połowy XVIII stulecia, XVIII – wieczny Pelikan z młodymi oraz barokowa rzeźba Chrystusa z 1. połowy XIX w.

Kaplica wejście, studnia – zdjęcie grupa projektowa

INNE ZABYTKI

Dwór w Wardęgowie z I połowy XIX w.

Drewniane chaty z lat 1937 – 38.

Cmentarz wojskowy z 1812 r. (wojny napoleońskie), obecnie nieczynny (parafia Ostrowite)

Drewniany przydrożny krzyż – zdjęcie grupa projektowa

CIEKAWOSTKI

Monika Czarnecka mieszka w Wardęgowie od 1933 roku. Tylko ona z całej wioski pamięta wydarzenia z 1939 roku gdy Niemcy spalili kapliczkę.

Opowiada: „Brat, który mieszkał blisko kapliczki nie wrócił jeszcze z wojny. W domu był tylko ojciec. Niemcy uprzedzili nas, by nikt nie wychodził z domu, zresztą była już noc. Zachowywała się ta granda głośno, waliła pałami. Kapliczkę spalili, ale mur, na którym stała figura ocalał. Nie dał się obalić. Matki Boskiej nie było wtedy w kapliczce. Blicher, właściciel Ostrowitego, który uprzedził księdza o zamiarach Niemców, miał ponoć powiedzieć do Niemczaka (Niemca ze swojej wioski):”Coś ty wart, żeś poszedł kaplice rozwalać, ja by cię kazał rozstrzelać, ale że za mojego ojca nikogo tu nie zabito, to ja ciebie też oszczędzę”. Zniszczona kapliczka była maleńka, najwyżej na 12 osób, teraz jest większa. Pielgrzymi z Brodnicy mówią, że Matka Boska ocaliła ich miasto przed powodzią.

Wardęgowo-1815-Francja-Prusy.

Stary rybak Antoni Cichocki opowiadał, że na polu wardęgowskim (skrzyżowane drogi w kierunku Łąkorza) staczano ciężkie walki, w których poległo wiele Francuzów, powstał zbiorowy grób, w którym pochowani byli sami oficerowie Francuscy. Na mogile stał krzyż, który usunięto w okresie międzywojennym podczas budowy szosy Łąkorz-Łasin. Podczas robót znaleziono szablę ze złotą rękojeścią, a na polu pod lasem w kierunku Lipinek wiele monet przeważnie złotych.

W XIX wieku znajdowała się tutaj cegielnia.

2.3 Obiekty i tereny

Elementy wyróżniające wieś

- malownicze położenie w sąsiednie naturalnego kompleksu lasów, jezior oraz dopływu rzeki Drwęcy
- doskonale warunki na wypoczynek oraz do zbierania grzybów i łowiectwo
- czyste powietrze, cisza, spokój
- aktywność społeczności wiejskiej
- walory turystyczne i historyczne
- bogaty świat roślin i zwierząt

2.4 Infrastruktura społeczna

Oświata

Dzieci z miejscowości Sędzice uczęszczają do Szkoły Podstawowej w Ostrowitem oraz do Zespołu Szkół w Bielicach.

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy opiekę zdrowotną świadczy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej funkcjonujący w miejscowości Biskupiec.

Nazwa jednostki	Adres	Kierownik jednostki
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Lipowa 7 13-340 Biskupiec	Marek Umbras

2.5. Infrastruktura techniczna

Drogi

Obszar gminy Biskupice z krajem i województwem powiązany jest drogą wojewódzką nr 538 Łasin Nowe Miasto Lubawskie. Droga ta wiąże dwie drogi krajowe międzyregionalne tj. drogę nr 16 Dolna Grupa - Grudziądz - Iława - Olsztyn - Augustów - Ogrodniki - Granica Państwa (PL-LT) oraz drogę nr 15 - Trzebnica - Krotoszyn - Września - Gniezno - Inowrocław - Toruń - Brodnica - Ostróda. Poprzez te drogi gmina powiązana jest ze wschodem i z zachodem kraju oraz przejściami granicznymi.

Komunikacja

Przez gminę przebiega Linia kolejowa nr 353 Poznań - Toruń - Iława - Olsztyn - Korsze - Skandawa, wiąże gminę z linią magistralną nr 9 Warszawa - Iława - Gdańsk, oraz z przejściem granicznym w Skandawie. Stacje handlowo – towarowe to: Biskupiec Pomorski (Bielice), Lipniki i Ostrowite.

Wodociągi i Kanalizacja

Na terenie miejscowości zaopatrzenie w wodę odbywa się z ujęć w głębszych. Woda przeznaczana jest do zaspokojenia potrzeb bytowo-gospodarczych ludności, usług dla ludności i rolnictwa oraz w niewielkim stopniu dla rekreacji. Na obszarze gminy zasoby warstw wodonośnych określa się jako dobre. Na terenie gminy poza Biskupcem występują 3 podstawowe ujęcia wodne wraz ze stacjami uzdatniania wody (poprzez odżelazianie) wraz z wodociągami grupowymi, które są we władaniu gminy. Istnieją jeszcze mniejsze ujęcia w miejscowościach: Sędzice, Wonna, Bielice, Ostrowite, Czachówki.

Gospodarka odpadami

Odpady z terenu miejscowości wywożone są na wysypisko odpadów komunalnych do Rudna.

Zaopatrzenie w gaz i w ogrzewanie

Na obszarze miejscowości Sędzice brak jest rozdzielczej sieci gazowej. Mieszkańcy gminy korzystają z gazu butlowego i innych źródeł. Mieszkańcy wykorzystują piece kaflowe jako źródło generowania ciepła. Taki stan ciepłownictwa w gminie generuje problem emisji substancji toksycznych do atmosfery, powstających w wyniku spalania różnych nośników energii.

Telekomunikacja i Poczta

Urząd Pocztowy obsługujący całą gminę znajduje się w Biskupcu. W miejscowości większość mieszkańców ma dostęp do telefonu stacjonarnego.

2.6. Gospodarka i rolnictwo

Podmioty gospodarcze w Gminie Biskupiec w roku 2015

	J. m.	2015
Ogółem		
ogółem	jed.gosp.	509
Sektor publiczny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	24
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	jed.gosp.	17
Sektor prywatny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	jed.gosp.	492
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	jed.gosp.	468

spółki handlowe	jed.gosp.	20
spółdzielnie	jed.gosp.	12
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	19

Źródło: GUS

W gminie Biskupiec według danych z GUS w roku 2015 zarejestrowanych było 509 podmiotów gospodarki narodowej. W związku z tym, że miejscowość Biskupiec jest głównym ośrodkiem handlowo-usługowym w gminie znajduje się tu największe skupisko podmiotów. W miejscowości Wardęgowo istnieją następujące przedsiębiorstwa:

1. Usługi Leśne Wojciech Wysmulski
2. Usługi transportowe NICOLDA Danuta Zalewska
3. F. P. H. U. Drzwi i Okna Kamil Dziedziak

Gospodarstwa rolne

Gmina Biskupiec ma w dużej mierze charakter rolniczy. W tym wyodrębnia się grupę właścicieli zwierząt gospodarskich, działki rolne i gospodarstwa indywidualne. Strukturę wielkości gospodarstw indywidualnych przedstawia poniższa tabela:

Gospodarstwa	do 1 ha	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 20 ha	20 - 50 ha	powyżej 50 ha
Ilość	51	435	151	216	164	23
łączna powierzchnia gruntów	284,78	893,07	1109,24	3099,28	4812,27	2409,39
Powierzchnia gruntów w %	2,25	7,08	7,70	24,58	38,17	20,22

Przeważają wyraźnie na terenie gminy gospodarstwa średnie – od 10 do 20 ha, oraz małe – od 1 do 5 ha. Znacząca jest również ilość gospodarstw o powierzchni 20-50 ha. Małe gospodarstwa zajmują się produkcją głównie na potrzeby własne. Gospodarstwa średnie i większe nastawione są głównie na produkcję zbóż, roślin okopowych i przemysłowych. Pewne znaczenie odgrywa też produkcja warzyw i sadownictwo.

2.7. Kapitał społeczny i ludzki

Na terenie miejscowości nie działa jeszcze żadna organizacja społeczna.

3. Ocena mocnych i słabych stron miejscowości - analiza SWOT

Silne strony

- Malownicze położenie w otulinie trzech Parków Krajobrazowych
- Kompleks lasów
- Liczne jeziora w sąsiedztwie
- Podtrzymywanie tradycji ludowej – pikniki, zabawy
- Walory turystyczne i historyczne
- Posiadanie mienia gminnego
- Zwodociągowanie i skanalizowanie miejscowości
- Dostęp do usług telekomunikacyjnych

Słabe strony

- Rozdrobnienie gospodarstw
- Brak zainteresowania kapitału zewnętrznego i jego napływu
- Odptyw młodzieży przedsiębiorczej
- Duże bezrobocie
- Silny spadek urodzeń
- Złe nawyki społeczeństwa – alkoholizm
- Estetyka wsi
- Słabe oznaczenie miejscowości
- Brak bazy noclegowej i gastronomicznej
- Brak własnych środków sołectwa

Szanse

- Funkcjonowanie programów rolno – środowiskowych
- Dobra współpraca Gminy z mieszkańcami
- Rolnictwo ekologiczne
- Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
- atrakcyjność okolicznych miejscowości
- Zainteresowanie ludności miejskiej wykupem działek
- Wykorzystanie środków ochrony środowiska
- Wykorzystanie funduszy unijnych
- Rozwój Internetu

Zagrożenia

- Duże bezrobocie
- Niska świadomość społeczna

Wyniki analizy (SWOT)

Z analizy SWOT wynika, iż w naszej miejscowości standard życia jest słaby, ale wpływ otoczenia jest pozytywny i daje szansę na lepsze zmiany. Wysoko oceniana jest tożsamość i wartości życia mieszkańców oraz jakość życia. Byt (warunki ekonomiczne) są dobre – ludzie pomimo trudnej sytuacji gospodarczej jakoś sobie radzą, co jest stroną pozytywną miejscowości. Wniosek nasuwa się sam – konieczność podniesienia standardu życia. Pierwszym krokiem do odbudowania powinna być zatem próba podniesienia standardu życia, by w dalszej części programu rozwoju wzmocnić społeczność wiejską o tożsamość mieszkańców.

4. Opis planowanych zadań i przedsięwzięć

Nazwa	Cel / Przeznaczenie	Harmonogram realizacji	Kwota końcowa	Źródło finansowania
Upowszechnianie modelu przedsiębiorczości wśród młodzieży: - finansowanie organizacji kursów „mały biznes”, pogadanek, broszur, - propagowanie zakładania młodzieżowych firm symulacyjnych, - cykliczne konkursy „młodych przedsiębiorców”, - finansowanie nagród dla zwycięzców	Rozwój aktywnej postawy wśród dzieci i młodzieży	zadanie ciągłe	100 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Współorganizacja kursów doskonalących i przekwalifikujących zawodowo: - analiza aktualnych potrzeb na rynku pracy, - oferta i informacja o kursach dostosowana do zidentyfikowanych potrzeb rynku	Poprawa warunków kształcenia dzieci i młodzieży	zadanie ciągłe	100 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Zmniejszenie zużycia energii przeznaczanej na oświetlenie w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – zakup i montaż nowej infrastruktury oświetleniowej z uwzględnieniem rozwiązań energooszczędnych	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców, zastosowanie rozwiązań energooszczędnych	2015-2020	1 656 250,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Działania pomagające zakładać plantacje roślin energetycznych w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – organizacja szkoleń i doradztwa	Promowanie wśród mieszkańców rolnictwa ekologicznego	2015-2020	69 000,00	Budżet Gminy Środki UE

mieszkańcom Gminy w zakresie pozyskiwania dofinansowania do zakładania plantacji roślin energetycznych				Inne środki zewnętrzne
Opracowanie i bieżąca aktualizacja informatora o gminie	Promocja i informacja dla mieszkańców, inwestorów i turystów	zadanie ciągłe	10 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Promowanie stosowania lepszej jakości paliw oraz paliw niskoemisyjnych w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – działania promocyjne skierowane do mieszkańców w zakresie zastosowania lepszej jakości paliw oraz paliw niskoemisyjnych w instalacjach c.o.	Wzrost świadomości o potrzebie zastosowania rozwiązań energooszczędnych	2015-2020	234 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Organizacja/współorganizacja imprez kulturalnych promujących gminę	Promocja i informacja dla mieszkańców, inwestorów i turystów oraz wzrost uczestnictwa w kulturze	zadanie ciągłe	30 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Rozwój rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego	Poprawa ekonomiczna rolników	zadanie ciągłe	30 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Rozwój agroturystyki	Poprawa ekonomiczna rolników i rozwój	zadanie ciągłe	50 000,00	Budżet Gminy

	funkcji turystycznych			Środki UE Inne środki zewnętrzne
Współpraca w rozpowszechnianiu informacji na temat nowych trendów w rolnictwie	Poprawa ekonomiczna rolników	zadanie ciągłe	30 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Rozwój i promocja produktów lokalnych	Poprawa ekonomiczna rolników i rozwój funkcji turystycznych	zadanie ciągłe	30 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Działania podnoszące świadomość wartości kulturowych regionu	Wzrost świadomości o potrzebie kultywowania tradycji i o zachowaniu dziedzictwa kulturowego	zadanie ciągłe	30 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Zwiększenie dostępu do sieci internetowej	Budowanie społeczeństwa informacyjnego	zadanie ciągłe	-	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne

Remont i przebudowa dróg lokalnych	Poprawa dostępności miejscowości dla mieszkańców, inwestorów i turystów	2015 - 2020	600 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Zagospodarowanie nieużytków i placów we wsi	Poprawa estetyki miejscowości i tworzenie infrastruktury przyjaznej dla mieszkańców	2015 - 2020	50 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Poprawa jakości taboru gminnego w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej - zakup energooszczędnych pojazdów i maszyn komunalnych, autobusów itp.	Wzrost świadomości o potrzebie zastosowania rozwiązań energooszczędnych	2015-2020	1 000 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Zwiększenie alternatywnych form transportu publicznego w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – działania informacyjno-promocyjne skierowane do podmiotów świadczących transport publiczny na terenie Gminy w zakresie zmiany form transportu	Wzrost świadomości o potrzebie zastosowania rozwiązań energooszczędnych	2015-2020	250 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Optymalizacja systemów organizacji ruchu w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – wdrożenie oprogramowania do ewidencji dróg wraz z przeglądem dróg – wykonanie przeglądu 5-letniego	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców	2015-2020	125 000,00	Budżet Gminy Środki UE Inne środki

drog gminnych i opracowanie mapy sieci dróg gminnych wraz z jej wdrożeniem					zewnątrzne
Edukacja i promocja – prowadzenie działań zmieniających świadomość i wiedzę lokalnych mieszkańców, przedsiębiorców, i podmiotów korzystających z lokalnych zasobów naturalnych w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – organizacja akcji społecznych itp.	Promocja i informacja dla mieszkańców, inwestorów i turystów	2015-2020	78 125,00		Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Poprawa atrakcyjności zamieszkania oraz ochrona środowiska przyrodniczego	zadanie ciągłe	-		Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne
Gospodarka wodno-ściekowa	Poprawa atrakcyjności zamieszkania oraz ochrona środowiska przyrodniczego	2015-2020	1 000 000,00		Budżet Gminy Środki UE Inne środki zewnętrzne

